

Prvním lednem nám tentokrát nezačíná jen nový rok, ale také nové sedmileté programovací období, ve kterém jsou pro Českou republiku na každý rok připraveny násobně vyšší finanční prostředky z evropských fondů, než tomu bylo v letech 2004 – 2006. Programovací období pro roky 2007 – 2013 kromě nového rozpočtu přináší jednotlivým zemím též možnost upravit celou strukturu a mechanismy rozdělování prostředků ze strukturálních fondů. Podle evropské legislativy – v čele s nařízením Rady č. 1083/2006 a na něj navazujícími nařízeními, která se týkají jednotlivých fondů – záleží především na jednotlivých členských zemích, jak nastaví své operační programy a jejich priority a finanční alokace. Stejně tak je především záležitostí národní úpravy, jak uživatelsky přívětivý je celý proces čerpání dotací od podávání žádosti přes jejich transparentní výběr až po konečnou administraci. To vše je samozřejmě pod kontrolou Evropské komise a dalších evropských orgánů, je však smutnou pravdou, že naprostá většina nevhodně nastavených pravidel a podmínek pro čerpání dotací nepochází od vysmívané bruselské byrokracie, nýbrž od té naší domácí. Že si zkrátka házíme klacky pod nohy sami sobě. Abych byl konkrétnější, rád bych uvedl několik konkrétních příkladů.

1) Financování

Při přípravě uplynulého programovacího období bylo možné setkat se na nejrůznějších seminářích s informací, že jedním ze základních pravidel evropských fondů je tzv. předfinancování. Každý projekt musí být nejprve plně profinancován z prostředků žadatele (ať už vlastních nebo vypůjčených) a teprve následně po jeho dokončení bude příslušná část (dotace) žadateli zpětně proplacena. Bohužel nezůstalo jen u seminářů, tento princip byl v proběhlém období uplatňován víceméně napříč operačními programy. V té souvislosti je dobré položit si dvě otázky: Bylo to účelné? a Bylo to nutné? Naprosto nezpochybňuji skutečnost, že především v případě některých výdělečných podnikatelských projektů je takový způsob na místě. Nemá smysl podporovat záměr, který by bez dotace nespátřil světlo světa. Ovšem u projektů obecních a neziskových, které mají širší společenský dopad, často zohledněný též vyšší mírou dotačního financování (až do 100 %), může požadavek na předfinancování pohřbit řadu žádoucích záměrů. A pokud se týká té nutnosti. Z evropského rozpočtu jsou jednotlivým zemím skutečně propláceny až již vynaložené prostředky a možnosti zálohování jsou poměrně omezené. Toto však platí ve vztahu Evropské unie a členského státu, žádná pravidla však příslušné zemi nebrání v tom, aby z vlastních zdrojů profinancovala časový nesoulad mezi okamžikem vynaložení prostředků příjemcem dotace a jejich inkasem z unijního rozpočtu. V tom je asi právě onen zakopaný pes. Český státní rozpočet věru není ve stavu, kdy by takovou úlohu mohl bez problémů řešit. Pro nastávající období nicméně byla schválena možnost průběžného financování a jsou vypracovávány mechanismy, které mimo jiné umožní proplacení přiznané dotace přímo dodavatelům příjemce dotace. Možnosti tu tedy jsou, ale vyhráno ještě není. Právě v tomto období by tedy měli potenciální žadatelé a příjemci dotací velmi usilovat o to, aby tyto možnosti byly v co největší míře též uplatněny v praxi.

2) Veřejné zakázky

Platný zákon o veřejných zakázkách (137/2006 Sb.) je plně v souladu s evropskou legislativou a již do sebe včlenil i evropské směrnice z loňského a předloňského roku. Tento zákon je, co se týče finančních limitů, přísnější než požadují evropské směrnice. Znamená to, že se vztahuje i na zakázky s nižší hodnotou. Existují nicméně spodní hranice, pod nimiž již zadavatel nemusí pořádat výběrové řízení a může zadat zakázku přímo konkrétnímu dodavateli, pokud tak učiní transparentně, nediskriminačně a za cenu obvyklou. Tyto hranice jsou 2.000.000,- Kč pro zboží a služby a 6.000.000,- Kč pro stavební práce. Přesto tvůrci operačních programů zapojili svého zákonodárského ducha a jali se vymýšlet pravidla pro výběr zakázek i pod tyto limity. V konkrétním případě tak může dojít k tomu, že na tutěž

investici jednou výběrové řízení potřeba není (při financování ze státního rozpočtu) a podruhé ano (při spolufinancování z evropských fondů). Pravidla pro veřejné zakázky jsou někdy chápána jako určitý systém kontroly vynakládání veřejných zdrojů. Znamená to, že jsme se rozhodli hlídat evropské peníze více než ty české? I nad rámec evropských požadavků? Nebo že by jen kdysi měl někdo takový dobrý nápad a už neuvažoval o souvislostech?

3) „Dotační legislativa“

Výše zmíněná „upravená“ pravidla pro výběr dodavatelů představují krásný případ konkrétních pravidel, která mají zásadní vliv na příjemce dotace. Jejich nedodržení znamená neobdržení dotace, byť již tato byla přiznána a dotyčný hříšník neporušil žádnou normu českou ani unijní. Je vůbec prapodivné, že jsou v dotačním řízení přiznávána práva a kladeny povinnosti dosti často nikoliv na základě norem v podobě pramenů práva (zákony, vyhlášky, nařízení), nýbrž v podobě příruček. Tu se jedná o příručku pro žadatele, tu o příručku o příjemce. Jejich autory jsou často soukromé společnosti, které je připravily pro příslušný řídicí orgán. Neprošli tedy rozhodně žádným legislativním procesem, a nejsou tak ani obecně závaznou normou, přesto není naprosto ojedinělým jevem, že se jako příjemce dotace dozvíte, že jste porušili pravidlo „uvedené na str. 35 příručky“, a tedy ztrácíte nárok na její vyplacení. Zdá se vám to snad protizákonné? Také to nejspíš je. Ale je vůbec možné bránit se v takovém případě? Dotační řízení není žádným z poddruhů řízení spávního, které by disponovalo systémem odvolání a přezkumu. A soudit se, když přece „na dotaci není právní nárok“?! Přesto by to asi stálo za zvážení, neboť v oblasti dotací podle mého dochází k jednomu z nejmasivnějších porušování práva. Možná spíše z neznalosti než úmyslně, každopádně však vzhledem k objemu přerozdělovaných prostředků asi není možné spokojit se se stávajícím systémem kontroly. Címž nemám pochopitelně na mysli kontrolu žadatelů a příjemců, ale jejich partnery na opačné straně stolu.

A místo závěru jedna drobná poznámka. Asi jste také jen těžko mohli přehlédnout, že vedle tradičních zadavatelů reklamy momentálně ovládá éter i tisková média reklama na připravovaný Operační program Podnikání a inovace. Jenže zatímco tan mobil, jogurt i vložky si můžete jít pořídit hned dnes, zkuste si podat žádost o dotaci na váš inovační záměr či nový zdroj obnovitelné energie. Tomu říkám načasování.

Mgr. Ing. Petr Štěpánek
proděkan pro rozvoj a finance
Fakulta mezinárodních vztahů VŠE v Praze